

Diariennr: KS-2023/00926

Interpellation: Storskalighet och institutionsliknande miljöer för personer med funktionsnedsättning; Liv Zetterberg (V)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Liv Zetterberg (V) har inkommit med en interpellation till individ- och familjenämndens ordförande.

Storskalighet och institutionsliknande miljöer för personer med funktionsnedsättning

Den process som brukar kallas avinstitutionalisering inleddes i Sverige under andra halvan av 1900-talet och utmynnade bl.a. i Psykiatireformen och införandet av LSS, där ansvar för t.ex. boende, stöd och omsorg för personer med funktionsnedsättning flyttades över till kommunerna. För särskilt boende enligt LSS kan man framhålla två utgångspunkter som grundläggande. Dels handlar det om *den lilla gruppens princip*. I förarbetena till LSS framhålls att antalet boende i en gruppboende bör vara litet, och enligt Socialstyrelsens riktlinjer bör i regel endast tre till fem personer bo tillsammans. Den andra principen är att det ska vara *bostäder utan institutionell prägel*. För att undvika en institutionell miljö bör en bostad med särskild service, enligt Socialstyrelsen, inte vara belägen i nära anslutning till en annan sådan bostad, eller andra bostäder som inte är ordinära såsom t.ex. korttidshem. Exempel på samlokalisering är när flera LSS-bostäder finns i samma byggnad.

De grundläggande ideologiska utgångspunkterna inom funktionshinderpolitiken har sedan 1960-talet varit stabila med en relativ politisk konsensus, och Sverige har haft höga ambitioner. Flera av de grundläggande principerna manifesteras i internationella konventioner och fastslås tydligt i flera nationella lagar. Under senare år har dock den faktiska rättstillämpningen av LSS, inklusive 9 § 9 om bostad med särskild service, inneburit att lagens grundläggande intentioner urholkats.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2023/00926

Försämringar i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning sker idag inte främst genom lagändringar, utan genom en förskjutning av praxis och politiska omtolkningar av grundläggande principer. Det är få som öppet försvarar den försämring som sker, men desto vanligare att man genomför beslut i praktiken.

Idag finns det företag som säljer behovsinventeringar på området som pratar om "stordriftsfördelar". Många brukar- och anhörigföreningar låter bli att protestera, eftersom alternativet är att inte få någon insats alls. Från forskarhåll pekar man på en tydlig trend av åter-institutionalisering för gruppen personer med funktionsnedsättning, med en återgång till storskalighet och institutionsliknande miljöer. I Umeå planeras just nu för byggandet av nio samlokaliserade dagliga verksamheter med plats för sammanlagt 150 brukare. På SKR har man inte hört talas om någon liknande verksamhet i hela Sverige. I Umeå finns också konkreta planer på att "utmana lagstiftningen" genom att placera två särskilda boenden i samma byggnad. Det här är en utveckling som sker i små steg, med beslut som tas i olika nämnder och vid olika tillfällen. Jag vill med denna interpellation uppmana alla fullmäktiges ledamöter att se dessa enskilda beslut, som kanske var och en verkar mindre viktiga, som en del i en större process. Men jag vill särskilt fråga individ- och familjenämndens ordförande följande:

Frågor:

1. Hur ställer sig Socialdemokraterna till att gå emot Socialstyrelsens rekommendationer för LSS-bostäder och samlokalisera flera särskilda boenden?
2. Hur ser Socialdemokraterna sitt ansvar att inte bidra till en förskjutning mot storskalighet och institutionsliknande miljöer för personer med funktionsnedsättning?

Andreas Lundgren (S), individ- och familjenämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Liv Zetterberg(V) har inkommit med en interpellation till mig och här följer svar på frågorna i interpellationen:

Svar på fråga 1

Precis som interpellanten beskriver så rekommenderar Socialstyrelsen i sina allmänna råd att inte bygga LSS-bostäder i närheten av varandra. Det är dock viktigt att komma ihåg att Socialstyrelsens allmänna råd är rekommendationer som inte är uttryckt i lagtext. Allmänna råd är inte bindande, men om man väljer att inte göra på det sätt som står i det

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2023/00926

allmänna rådet ska man kunna visa att samma resultat uppnås på annat sätt. Med samma resultat avses att tillförsäkra de boende goda levnadsvillkor.

Stöd- och omsorgsförvaltningen har under året haft i uppdrag från Individ- och familjenämnden att ta fram förslag för att klara grunduppdraget kring LSS långsiktigt. Detta då personalbristen gör det mycket svårt att under överskådlig tid klara funktionshinderomsorgens bemanning samtidigt som behoven ökar. Det övergripande målet för verksamheter enligt LSS är att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Verksamheten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Därför är det också viktigt att bostaden inrättas i en miljö som ger de boende förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Genom att göra försök med att bygga LSS-bostäder närmare varandra så kommer kommunen förutom att möta upp personalbrist att kunna öka verkställighet av beslut och kunna möjliggöra boendeplatser i stadsmiljö, vilket ökar möjligheten till aktivt deltagande i samhällslivet. Från Socialdemokraternas sida är vi därför beredda att titta vidare på förvaltningens förslag i att göra försök med detta för att klara stödet till enskilda, om det är möjligt att göra. Enligt underlag till nämnden så finns exempel från andra kommuner som redan genomfört liknande förändringar.

Svar på fråga 2

Med institution avses exempelvis ett boende som är regelstyrt, icke flexibelt och saknar hänsyn till individuella behov – vilket är motsatsen till intentionerna med LSS. Socialdemokraterna har liksom alla övriga partier ett stort ansvar för att inte tillskapa institutionsliknande miljöer för personer med en funktionsnedsättning. Min bild är att Umeå kommun verkligen inte byggt upp nya institutioner i samband med att olika samlokaliseringar gjorts inom daglig verksamhet de senaste åren. Det har snarare fungerat mycket väl samtidigt som alternativ och utbud ökat för den enskilde. LSS-Lagstiftningen är vidare tydligt reglerad att personer med insatser enligt LSS ska leva som andra och att verksamheten i sina arbetsätt ska vägledas av de bärande principerna i LSS lagstiftningen som är tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet. Att bygga två gruppboendestäder närmare varandra innebär två olika separata boenden och inte en uppbyggnad av storskaliga och institutionsliknande boenden.